

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№ 8 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ**

2006 жылғы 5 сәуір

Қаржы нарығындағы жағдай туралы

1. Инфляция. Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша 2006 жылғы наурызда инфляция 0,8% құрады (2006 жылғы ақпанда – 1,5%). Азық-түлік тауарлары 0,9%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 0,5%, ақылы қызмет көрсету – 0,9% қымбаттады.

2006 жылғы наурызда азық-түлік тауарларына бағаның: жеміс-жидек - 4,8%, қант – 3,9% неғұрлым өскені тіркелді. Сонымен қатар балық және теңіз өнімдеріне – 0,5%, ет және ет өнімдеріне – 0,3%, нан өнімдеріне – 0,3% қымбаттады. Жұмыртқа 4,1% арзандады.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында бағаның негізгі өсімі киім мен аяқ киім – 0,7%, баспа басылымдарына, ыдыс-аяққа - 0,6%-дан, жеке гигиена тауарлары– 0,5%, медициналық препараттар және бензинге – 0,3% қымбаттады.

2006 жылғы наурызда халыққа ақылы қызмет көрсету ішінде бағалар көлік қызметін көрсетуге – 2,2%, медициналық қызмет көрсетуге – 1,2%, мәдениет мекемелерінің қызметтеріне – 0,8% қымбаттады. Бағаның сумен жабдықтауға – 1,6%, газбен жабдықтауға – 1,6% көтерілуі нәтижесінде тұрғын үй-коммуналдық саласында қызмет көрсету тарифі 0,8% көтерілді.

2006 жылдың басынан бастап тұтыну нарығындағы бағаның өсуі 3,2% құрады (2005 жылғы қаңтар – наурызда өсу – 1,9%). Азық-түлік тауарлары бағасы 4,6% (2,7%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 1,2% (0,4%), халыққа ақылы қызмет көрсету – 2,7% (1,8%) өсті.

2006 жылғы наурызда инфляция жылдық көрсетуде 8,9% болды (2005 жылғы желтоқсанда – 7,5%), азық-түлік тауарлары 10,2%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 6,8%, ақылы қызмет көрсету – 8,9% қымбаттады.

2. Төлем балансы және сыртқы борыш. 2005 жылы тауарлар экспорты 37% өсіп, 28,3 млрд. АҚШ долл. жетті. Тауар экспортының өсуі, экспорттың нақты көлемі 2004 жылғы деңгейде қала отырып, іс жүзінде толықтай баға факторымен қамтамасыз етілді. Импорт бағасының бірқалыпты өсуі кезінде сандық жеткізілімнің ұлғаюы тауар импортына тән сипат болды. 2005 жылы төлем балансын жіктеу бойынша тауарлар импорты 30,1% өсіп, 18 млрд. АҚШ долл. жетті. Сауда балансының оң сальдосы 10,3 млрд. АҚШ долл. асты (2004 жылы 6,8 млрд. АҚШ долл. болды).

Таза экспорттың рекордтық жоғары көрсеткішіне қарамастан 2005 жылғы ағымдағы операциялардың шоты бойынша сальдо 486 млн.доллар тапшылықпен қалыптасты (2004 жылы – профицит 455 млн.долл.). Ағымдағы операциялар шотының дефициті халықаралық қызмет көрсетулерге, сол сияқты резидент еместерге кірістер төлеміне арналған шығыстардың күрт өсуіне негізделді.

Мұнай-газ кен орындарының инфрақұрылымын бұдан әрі әзірлеу мен дамыту халықаралық қызмет көрсетулер үшін ақы төлеу күрт өсуіне ықпал етті. 2005 жылы халықаралық қызмет көрсету импортының құны 2004 жылғы көрсеткіштен бір жарым есе асып түсті және 7,5 млрд АҚШ долл. жуық болды. 2005 жылы халықаралық қызмет

көрсетулер бойынша баланстың тапшылығы 5,2 млрд. АҚШ долл. құрады (2004 жылы 3 млрд. АҚШ долл.).

Мұнайға және басқа да шикізат тауарларына негізгі қазақстандық экспортерлер шетелдік қатысуы бар кәсіпорындар болып табылады және сондықтан экспорттан түсетін кірістердің өсуімен бірге тікелей шетелдік инвесторларға төленетін дивидендтер сомасы ұлғайды. 2005 жылы ол 3,8 млрд. АҚШ долл. құрады (2004 жылы 1,9 млрд. АҚШ долл.). Осы төлемдермен қатар жеке сектордың сыртқы заемдарына қызмет көрсетуге ақы төлеу күрт өсті, және нәтижесінде, 2005 жылы кірістер балансының тапшылығы 1,8 есе өсіп, 5,2 млрд. АҚШ долл. құрады.

Шетелдік тікелей инвестициялардың (ШТИ) жалпы келуі 2005 жылы 6,4 млрд. долл. асты (2004 жылы 8,3 млрд. долл.). ШТИ жалпы ағынының азаюы негізгі кезеңдегі жоғары көрсеткіштер сияқты 2005 жылы Қазақстанның шетелдік инвесторлардан Солтүстік Каспий жобасындағы үлесін сатып алу бойынша мәміле жасауына да байланысты болды. Тікелей шетелдік инвесторлар алдындағы борыштық міндеттемелерді өтеуді және шет елдерге тікелей инвестициялар бойынша операцияларды есепке ала отырып, ШТИ нетто-ағыны бір жылдың ішінде үш есе қысқарды және 1,7 млрд. долл. болды.

2005 жылы банктер 11,7 млрд. АҚШ долл. астам шетелдік заемдар мен несиелер тартты, бұл 2004 жылғы осындай көрсеткіштен 1,6 есе көп. Нәтижесінде банктік сектордың сыртқы борышы 7 млрд. АҚШ долл. өсті. Мемлекеттік сектордың сыртқы міндеттемелері, керісінше, 848 млн. АҚШ долл. азайды – ҚР Үкіметі жаңа заемдарды игеру көлемін қысқартқан кезде дамуға арналған ресми көмек желісі бойынша тартылған мемлекеттік заемдар бойынша міндеттемелер мерзімінен бұрын өтелді.

Шетелдік капиталды ауқымды тарту ішкі кредиттеу көлемінің ұлғаюына, сол сияқты резиденттердің сыртқы активтерінің өсуіне де ықпал етті. 2005 жылы резиденттердің сыртқы активтері (ҚҰБ-нің халықаралық резервтерін қоспағанда) 9,5 млрд. долл. өсті, мұның өзі 2004 жылғы осындай көрсеткіштен 3 есе асып түсті. Мұндай өсу, негізінен, Ұлттық қор активтерінің және республиканың банктік секторының өсуіне негізделді.

Елдің жалпы сыртқы борышы 2005 жылы 9,4 млрд. АҚШ долл. өсіп, 41,5 млрд. АҚШ долл. дейін жетті. Бұл, 2004 жылғы сияқты ЖІӨ-нің 74% құрады.

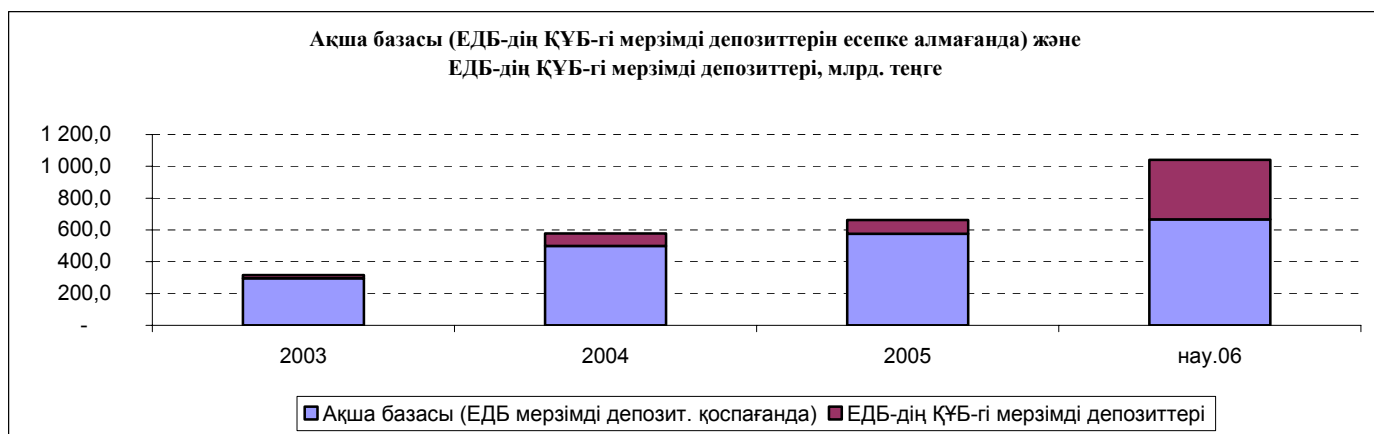
3. Халықаралық резервтер және ақша агрегаттары. 2005 жылғы наурызда Ұлттық Банктің халықаралық резервтері көбейді.

Ағымдағы бағалармен Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 22,2% өсті. Ұлттық Банктің ішкі валюта нарығында валюта сатып алуы және шетел валютасының Үкіметтің шоттарына келіп түсуі Ұлттық қордың активтерін толықтыру және Қаржы министрлігінің сыртқы борышына қызмет көрсету жөніндегі операцияларды жүргізу жағдайында да таза валюта қорларының 1,9 млрд. долларға көбеюіне әкелді. Алтынмен активтер жүргізілген операциялар және оның әлемдік нарықтардағы бағасының 4,9% ұлғаюы нәтижесінде 111,2 млн. долларға өсті.

Елдің халықаралық резервтері тұтастай алғанда (ағымдағы бағамен), яғни Ұлттық қордың ақшасын қоса есептегенде (алдын ала деректер бойынша 8,3 млрд. долл.) 2006 жылғы наурызда 12,7% 19,4 млрд. долларға дейін өсті.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтерінің өсуі ақша базасының 1040,4 млрд. теңгеге дейін 31,1% кеңеюіне себепші болды. Бұл ретте, ақша базасының¹ құрылымы едәуір өзгерді. Мәселен, жылдың басынан бері банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерінің көлемі 4,3 есе өсті, ал олардың ақша базасы құрылымындағы үлесі 2006 жылғы наурызда 13,1%-дан 35,9%-ға дейін өсті.

¹ Ақша базасына Ұлттық Банктен тыс қолма-қол ақша, екінші деңгейдегі банктердің аударылатын (банктердің Ұлттық Банктегі теңгемен және шетел валютасымен корреспонденттік шоттары) және басқа (мерзімді) депозиттері, банктік емес қаржылық ұйымдардың аударылатын депозиттері және мемлекеттік және мемлекеттік емес қаржылық емес ұйымдардың Ұлттық Банктегі теңгемен ағымдағы шоттары кіреді.

Бұл Ұлттық Банк ақша-кредит саясатын жүргізген кезде қаржы нарығындағы сыйақы ставкаларын реттеудің, сондай-ақ банктердің артық шыққан өтімділігін реттеу құралы ретінде банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін пайдалана бастағанына байланысты. Бұл ретте банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерінің өсуі методологиялық түрде ақша базасының ұлғаюына әкеп соқса да, ақша ұсынысының нақты өсуі болмайды (банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттері “байланысты” ақша болып табылады).

**Ақша базасының және ақша базасының динамикасы
(ЕДБ-дің ҚҰБ-гі мерзімді депозиттерін қоспағанда)**

	2005	Қаңтар 2006	Ақпан 2006	Наурыз 2006	1 тоқсан 2006
Ақша базасы, млрд. теңге	663,0	616,6	793,9	1040,4	1040,4
<i>Ақша базасы, % (өткен кезеңге)</i>	<i>14,7</i>	<i>-7,0</i>	<i>28,7</i>	<i>31,1</i>	<i>56,9</i>
Ақша базасы (мерзімді депозиттерді қоспағанда), млрд. теңге	576,1	550,4	644,7	667,1	667,1
<i>Ақша базасы (мерзімді депозиттерді қоспағанда), % (өткен кезеңге)</i>	<i>15,4</i>	<i>-4,5</i>	<i>17,1</i>	<i>3,5</i>	<i>15,8</i>

Осылайша 2006 жылғы бірінші тоқсанда ақша базасы 56,9% кеңейді, бірақ екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін қоспағанда оның нақты ұлғаюы небәрі 15,8% құрады. Яғни ақша базасының Ұлттық Банктен тысқары қолма-қол ақша сияқты басқа компоненттерінің және екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарының ұлғаюы аса маңызды болған жоқ.

Ағымдағы жылдан бастап ақша массасының есебінен кредиттік серіктестіктердің шоттары алынып тасталды, сондықтан ақша массасы Ұлттық Банктің және екінші деңгейдегі банктердің, яғни банктік жүйенің шоғырландырылған шолуын білдіреді.

2006 жылғы ақпан айында ақша массасы 2175,9 млрд. теңгеге дейін 8,8% ұлғайды. Банктік жүйенің таза сыртқы активтерінің (40,3%) және ішкі активтерінің (5,1%) ұлғаюы ақша массасы өсуінің негізгі факторлары болды.

Айналыстағы қолма-қол ақша ақпан айында 404,4 млрд. теңгеге дейін 4,9%, ал депозиттер 1771,5 млрд. теңгеге дейін 9,8% ұлғайды. Айналыстағы қолма-қол ақшаның депозиттермен салыстырғанда өсуінің неғұрлым төмен қарқыны депозиттердің ақша массасының құрылымындағы үлесінің бір айда 80,7%-дан 81,4%-ға ұлғаюына себеп болды.

Ақша базасының кеңею қарқынының ақша массасының өсу қарқынымен салыстырғанда алға шығуы ақша мультипликаторының 3,2-ден 2,7-ге дейін төмендеуіне себеп болды.

4. Валюта нарығы. 2006 жылғы наурыз айында теңгенің АҚШ долларына қатысы бойынша бағамының өсуіне әлемдік валюта нарықтарындағы ахуалдарға, сондай-ақ шетел валютасының ішкі валюта нарығындағы ұсынысының сұраныстан едәуір артық шығуына байланысты болған үрдісі жалғасты. 2005 жылғы 4 тоқсанда сыртқы қарыз алуды тарту барысында екінші деңгейдегі банктерді белсендендіру артық шығу ұсынысы факторларының бірі болды.

Наурыз айында теңгенің АҚШ долларына бағамы 1 доллар үшін 127,40 теңге – 130,17 теңге аралығында өзгерді. Жыл басынан бері теңге нақты көрсетумен 4,0% нығайды және наурыз айының аяғында теңгенің биржалық бағамы бір АҚШ доллары үшін 128,40 теңге болды. Орташа алынған биржалық бағам 2006 жылғы 1 тоқсанда бір АҚШ доллары үшін 130,91 теңге болды.

Наурыз айында өткен аймен салыстырғанда Қазақстан қор биржасындағы биржалық операциялардың көлемі қосымша сауда-саттықтардағы мәмілелерді қоса алғанда 2,8 млрд. долларға дейін 53,8% ұлғайды. Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялардың көлемі наурыз айында 20,8% ұлғайды және жедел деректер бойынша 3,5 млрд. доллар құрады.

5. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы. 2006 жылғы наурыз айында Қаржы министрлігі 18 млрд. теңге сомаға 4,35% тиімді кірістілігі бар 8 жылдық МЕУКАМ шығарды. Мемлекеттік бағалы қағаздарды өтеу 2006 жылғы наурыз айында сыйақы бойынша төлемдерді қоспағанда 17,5 млрд. теңгені құрады. Нәтижесінде Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі бір айда 310,2 млрд. теңгеге дейін 0,2% ұлғайды.

Ұлттық Банк ноталары эмиссиясының көлемі 2006 жылғы наурыз айында өткен аймен салыстырғанда 217,9 млрд. теңгеге дейін 65% ұлғайды, бұл ретте қысқа мерзімді ноталардың кірістілігі ақпан айындағы 2,38%-дан наурыз айында 2,09%-ға дейін төмендеді. Ұлттық Банктің ноталарын өтеу 2006 жылғы наурыз айында сыйақы бойынша төлемдерді қоса алғанда 167,3 млрд. теңгені құрады. Нәтижесінде айналыстағы ноталардың көлемі бір айда 182,9 млрд. теңгеге дейін 38,5% ұлғайды.

2006 жылғы наурыз айында репо, кері репо операциялары жүргізілген жоқ. Сондай-ақ Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын сатып алу және сату жөніндегі операциялар жүргізілген жоқ.

6. Банкаралық ақша нарығы. 2006 жылғы ақпан айында банкаралық ақша нарығында банктердің өтімді қаражат орналастыру бойынша банктер белсенділігінің біршама жоғарылағаны байқалды. 2006 жылғы қаңтар айымен салыстырғанда орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттердің көлемі 1,6 еседен астам ұлғайды және 477,0 млрд. теңгені құрады. Орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы бір айда 3,68%-дан 3,60%-ға дейін төмендеді. Негізгі көлем банктердің Ұлттық Банкте депозиттер орналастыру жөніндегі операцияларға тиесілі болды.

Банкаралық валюталық қарыз алу нарығында ағымдағы жылдың ақпан айында 17,5 млрд. АҚШ долларына долларлық депозиттер орналастырылды, бұл ағымдағы жылдың қаңтар айындағы операциялар көлемінен 37,3% көп. Орналастырылған долларлық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы бір айда 4,30%-дан 4,38%-ға дейін көтерілді.

Банкаралық валюталық қарыз алудың қалған түрлері бойынша операциялар шамалы көлемде жүргізілді.

7. Депозит нарығы. Банк жүйесіндегі резиденттердің депозиттерінің жалпы көлемі 2006 жылғы қаңтармен салыстырғанда 2006 жылғы ақпанда 9,8% 1771,5 млрд. теңгеге дейін көбейді. Жеке тұлғалардың депозиттері 2,9% 610,3 млрд. теңгеге көбейген кезде, заңды тұлғалардың депозиттері 13,8% 1161,2 млрд. теңгеге көбейді.

2006 жылғы ақпанда ұлттық валютадағы депозиттер 15,2% 1088,5 млрд. теңгеге дейін, шетел валютасындағы депозиттер - 2,2% 683,0 млрд. теңгеге дейін көбейді. Нәтижесінде, теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 58,6%-дан 61,4%-ға дейін көбейді.

Банктердегі халықтың салымдары (резидент еместерді ескере отырып) бір айда 2,6% 618,9 млрд. теңгеге дейін көбейді. 2006 жылғы ақпанда халық салымдарының құрылымында теңгелік депозиттер 6,9% 341,4 млрд. теңгеге дейін өсті, ал шетел валютасындағы депозиттер 2,2% 277,5 млрд. теңгеге дейін қысқарды. Нәтижесінде, теңгелік депозиттердің үлес салмағы 52,9%-дан 55,2%-ға дейін өсті.

Банктердің депозиттері бойынша ставкалар динамикасы мынадай өзгерістермен сипатталды. 2006 жылғы ақпанда банктік емес заңды тұлғалардың теңгелік мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 3,6% (2006 жылғы қаңтарда – 4,7%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 8,9% (9,2%) болды.

8. Кредит нарығы. Банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борыштың жалпы көлемі 2006 жылғы ақпанда 2006 жылғы қаңтармен салыстырғанда 3,0% көбейді және 2665,3 млрд. теңге болды.

Ұлттық валютадағы кредиттер бір айда 4,8% көбейіп, 1328,6 млрд. теңге болды, шетел валютасымен кредиттер 1,2% көбейіп, 1336,7 млрд. теңге болды. Нәтижесінде теңгелік кредиттердің үлес салмағы 2006 жылғы қаңтармен салыстырғанда 49,0%-дан 49,9%-ға дейін өсті.

Ұзақ мерзімді кредиттер 5,1% өсіп, 1838,3 млрд. теңге болды, ал қысқа мерзімді кредиттер 1,5% төмендеп, 827,0 млрд. теңге болды. Жиынтығында ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 67,6%-дан 69,0%-ға дейін көтерілді.

Заңды тұлғаларға кредиттер ақпан айында 2,7% көбейді және 1963,7 млрд. теңге болды, ал жеке тұлғаларға кредиттер 3,6% көбейді және 701,5 млрд. теңге болды. Қорытындысында жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы 26,1%-дан 26,3%-ға дейін өсті.

Банктердің шағын кәсіпкерлік субъектілеріне кредиттері ақпан айында қаңтар айымен салыстырғанда 1,2% көбейіп, 482,8 млрд. теңге болды.

Салалық бөлінуде экономиканың сауда (23,8%), өнеркәсіп (16,9%), құрылыс (13,0%) және ауыл шаруашылығы (5,8%) сияқты салалары барынша белсенді түрде кредиттелді.

2006 жылғы ақпанда 2006 жылғы қаңтармен салыстырғанда жеке тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы - 20,0%-дан 19,1%-ға дейін, заңды тұлғаларға кредиттер бойынша – 13,1%-дан 13,0%-ға дейін төмендеді.

9. Ақша-кредит саясатының 2006-2008 жылдарға арналған негізгі бағыттарын бекіту туралы. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес және мемлекеттік ақша-кредит саясатын жүргізу мақсатында Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2006 жылғы 11 наурыздағы № 20 қаулысымен Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің 2006-2008 жылдарға арналған ақша-кредит саясатының негізгі бағыттары мақұлданды.

10. ХВҚ-ның Қазақстандағы миссиясының жұмысы туралы. 30 наурыз – 11 сәуір аралығында Қазақстанда ХВҚ Келісімі (жарғысы) баптарының IV бабы бойынша ағымдағы жылдың консультацияларын өткізу жөніндегі ХВҚ-ның миссиясы жұмыс істеуде, олар әрбір ХВҚ-на мүше елмен жыл сайын өткізіледі. Осы IV бапта әрбір елдің «реттелген валюта тетіктерін қамтамасыз ету және валюталық бағамдардың тұрақты жүйесін қолдауға ықпал ету мақсатында Қормен және басқа мүше елдермен ынтымақтастықта болу» міндеті белгіленген.

